

DEȘTEPTAREA

Gazetă pentru popor.

Redactată de un comitet.

Apare la 1 și 15 st. n. ale fiecărei luni.

Prețul foi pe an în țară 3 coroane.
» » » » » străinătate 5 franci.

Un număr: 20 bani.

Epistolele nefrancate nu se primesc.
Manuscrisurile nu se înapoiază.

Editor și proprietar:

Societatea academică „Junimea”.

Redacția și administrația:

Cernăuț, piața principală Nr. 3.

Motto: »Deșteaptă-te pământ român! Biruie-ți durerea, e vremea să ieși din amorfie, tu, seminție a domnitorilor lumii!... Aștepti oare, spre a învia, ca strămoșii să se scoale din morminte?»

Al. Russo, „Cântarea României”.

Despre testament sau diată.

În numărul 1 al gazetei noastre »Deșteptarea« s'a spus ce este *testamentul* și cine poate face un testament. Testamentul e dorința omului ce să se întâmple cu averea lui după moarte și asta o poate face fiecare om cu *mintea* sănătoasă, care a trecut de 18 ani și are avere.

După ce am răspuns ce e testamentul și cine poate să-l facă, vom vorbi pe scurt *cum* se face testamentul.

După legile împărătești se poate face *în scris* sau *între marturi numai cu vorba*.

Între marturi se poate face sau la *notar*, la judecătorie la protocol sau și acasă.

Dacă știe omul a scrie, atunci va scrie singur testamentul, l-a iscăli, l-a pune într'o învălitoare, va scrie, pe din afară că înlăuntru e voia lui de pe urmă și va pune patru sau cinci peceți cu ceară roșă, ca să nu poată imbla nime și să nu facă cum-va gheșefturi. Marturi *nu* trebuie la astfel de testament.

Ca să mă înțelegeți bine cum se face acest fel de testament, vă scriu aice testamentul lui *Petrea alui Vasile Păcurar*, țăran cu carte și gospodărie frumușică, cu gloată de 3 flacăi, două fete și femeie,

Ce e drept nu era tocmai frumos scris, dar totuși ce era scris întrinsul am putut ceti :

TESTAMENT.

Eu *Petrea alui Vasile Păcurar*, simțindu-mă la trup bolnav, dar cu mintea sănătoasă și neștiind când mi-a veni ceasul, de oarece Dumnezeu a zis : fiți treji că nu știți când vine ceasul, am hotărît de bună voie, fără frică sau silă, ca să nu fie sfadă între urmașii mei, următoarele :

1) Feciorul meu cel mai mic Anton să *moștenească* toată averea mea și să aibă a-i da lui George, feciorul cel mai mare falcea cea de pământ ce o am ia *Seliște* iar lui Pamfil să aibă a-i da cele 60 de prăjini dela *Dealul-Mare* — pentru că lui i-am mai dat, — Gafița, fata cea mai mare măritată, are a căpăta o păreche de boi din gospodăria mea, iar Maranda fata cealaltă măritată să capete cele zece prăjini dela *Rogoaze*. La amândouă fete le-am dat, partea lor, când le-am măritat; Rucsanda, femeia mea, să aibă a șede în casă cât a trăi; dar dacă s'ar mărita cum-va, să aibă Anton a-i da 300 de lei pe rând în doi ani. Lui Anton îi rămâne casa, grădina, 2 fâlci și jumătate la poarta țarinei, o păreche de cai și două vaci.

Dătorii am numai la banca din sat o sută de cor.; Comândul are să mi-l facă Anton și tot el are să plătească datoria.

Am scris eu singur azi în ziua de sfântul Nicolae, adecă la 19 Decemvrie 1907, Petrea a lui Vasile Păcurar în Sălchioara.

Așa a scris bădica Petrea. Nu mult după ce a scris — la Bobotează — a și murit și așa a fost cum a cerut el. Nu numai bine dar și frumos îi când știe omul carte; dar dacă nu știe carte se poate face testament? Ba poate face chiar și cel ce nu știe nici a ceti, dar vezi că îi mai greu de făcut, pentru că îi trebuie *marturi* și anume cel puțin trei

cari trebuie să fie gospodari cinstiți anume poftiți la treaba asta.

Bietul Costan a lui Toader Nastasi, de ar trăi v'ar spune *el* cum a făcut testament, dar fiind mort vi-l spun eu cum mi-au spus mie marturii: Era oleacă slab bietul om de o boală de inimă și era cu grijă ce va fi după moartea lui. De aceea a chemat pe la Duminica Mare ieșind dela biserică, patru gospodari cinstiți acasă și li-a spus cum și ce are să se întâmple după moartea lui. Era și învățătorul de față și omul nostru l-a rugat să scrie pe o coală de hârtie ce vrea el. A spus omul cine să *moștenească* averea lui, adică cei trei copii mici, în părți drepte, iar femeia să aibă folos numai din jumătate de avere pe cât a trăi ea. Și a luat bietul om condeiul și a făcut la capătul celor scrise semnul sfintei cruci, iar învățătorul a scris alătura numele Costan a lui Toader Nastasi și a scris și numele lui. Ceilalți gospodari adică marturii știau a scrie și s'au iscălit ei singuri. De n'ar fi știut ei a scrie, ar fi scris învățătorul și numele lor.

După moartea lui Costan a venit femeia la judecătorie și a adus hârtia cu testamentul, care avea o învălitoare de hârtie; am uitat să vă zic, că învățătorul a cetit cu glas tare ceea ce a scris, ca să știe și marturii că a scris numai aceea ce a zis fie iertatul Costan. De s'ar fi iscălit marturii pe învălitoare, n'ar fi avut hârtia preț, pentru că legea zice că marturii să fie iscăliți pe hârtie, nu pe învălitoare ori pe vr'o țidulă undeva, ci de-a dreptul sub testament. Legea cere ca marturii să fie toți deodată de față, nu să vie pe rând numai la iscălit, și ei trebuie să stee toată vremea până ce se gătește testamentul.

Bine! văd că zice careva, dar dacă nu avem cu ce scrie, atunci nu putem face testament? După legile împărătești da! puteți! Trebuie poftiți iară cel puțin trei oameni cinstiți și în fața lor vom zice toate pe rând, adică: cine să moștenească averea, cum să se împărțească; scurt, ce să se facă cu averea omului după moarte.

Dacă moare omul, atunci sânt chemați moștenitorii la judecătorie. Moștenitorii vor spune că cel mort a făcut testament între marturi; judecătorii chemând marturii, îi va întreba despre toate și pe urmă toate sânt bune.

Cum se fac la judecătorie toate lucrurile dela început până la sfârșit, voi spune mai pe urmă.

Să vă spun acuma cine *nu* poate fi martor la testament. Legea zice, că nu pot fi marturi la un testament: călugări, băiețandri mai tineri de cât 18 ani, femei, nebuni, orbi, surzi, muți, acei ce nu înțeleg limba celui ce face testament, acei ce au fost pedepsiți la judecătoria pentru furătură, înșelăciune, pentru jurământ strâmb sau pentru altă faptă rea, din care cel pedepsit a tras vre-un câștig. De asemenea nu poate fi martor la un testament moștenitorul ori acela ce are să capete ceva, nici bărbatul femeii care are să moștenească ori să capete ceva, nici părinții, nici copiii, nici frați, nici cumnați, și nici servitorii moștenitorului sau a celuiia ce are să capete ceva. Bețivul n'are tocmai crezământ, de aceea nu e bine să fie luat de martor.

Nu-i vorbă, dacă e boală în sat ca holera ori altă boală implucioasă, pot fi martori și călugări și femei și băieți cari au trecut de 14 ani. Ba ajung și doi martori, și dacă se pot împlia nici nu trebuie să fie la un loc. Asta se poate face și când se merge în corabie pe mare, pentru că e mare primejdie. Dacă s'a trecut boala sau s'a sfârșit călătoria pe mare, prăpădește testamentul puterea după 6 luni dela timpul când s'a trecut primejdia.

Fiecare testament, care nu e făcut taman după lege, nu are preț, deci îi rog pe toți acei, se sânt poștiți să facă cuiva bine și să-i scrie un testament, să bage bine sama cum îl fac.

Mai este un fel de testament, despre care voi vorbi pe scurt. Nu vorbesc despre testamentul, care se face la notar, pentru că coastă bani mulți; feliul despre care vreau să scriu e acela la judecătoria.

Dacă știe omul a scrie, atunci îl scrie el și îl iscălește, după aceea îl duce la judecătoria, unde rămâne cât cere omul; atunci e sigur omul că nu-l va schimba nime.

Dacă nu știe a scrie, va merge la judecătoria și va ruga pe judecător să primească la protocol testamentul, adevă el vrea să facă testament înaintea judecătorului. Și acest fel de testament e bun și sigur, pentru că nu-l poate schimba nime și rămâne la judecătoria cât timp vrea omul, adevă până ce nu face alt testament.

În numărul viitor voi scrie cum se poate schimba testamentul, câtă vreme are putere și celelalte.

Christea Sako

ascultant la jud. din Suceava.

Cum a fost odată și cum e acuma.

În anul 1906 am fost și eu cu sutele cele multe de Români dela noi din Bucovina la expoziția din București. Când ne-am întors spre casă am abătut și prin târgul cel frumos Iași. Aice am fost primiți cu multă dragoste și paradă frumoasă de frații „Ieșeni“. Între mulțimea domnilor, cari ne-au întâmpinat la gara din Iași a fost și un domn bătrân la păr, dar tânăr la inimă. Acest domn cu numele Vasile Saghinescu m'a luat pe mine și pe dl Aurelian Voronca la dânsul acasă. După ce ne-a cinstit cu dulceață și cafea neagră ne-a dăruit mai multe cărți scrise de d-sa. Dacă am ajuns acasă, am început a ceti în cărțile căpătate. În toate aceste cărți am aflat multe învățături frumoase și folositoare, cari mi-au plăcut tare mult. Mult mi-a plăcut povestea „Condeie posnașe“, ce-am găsit-o în cartea dlui V. Saghinescu „Sărbătoarea lui Ștefan cel Mare“ pe fața 24.

Această poveste voesc să v'o spun și D-voastră fraților, ca să vedeți cum a fost odată la strămoșii noștri Români.

Iată povestea :

Mai înainte Românii își făceau singuri armele. Mircea cel Mare, Domnul Valahiei, a venit la 1389 în Moldova, pentru a face o legătură frățescă cu Petru Mușat, Domnul Moldovei de pe atunci, în contra lui Sigismund, craiul Ungurilor. La trecerea sa prin Moldova, Mircea s'a oprit din întâmplare într'un sat, unde a văzut pe niște țărani lucrând săgeți pentru război.

— »Bună ziua oameni buni«, li-a zis Mircea Vodă, »ce mai faceți ?«

— »Mulțămim dumitale ! Ia facem și noi niște *condeie lui Vodă*«.

— »Ce fel de condeie ? Eu știu, că altele se chiamă condeie și nu aceste«.

— »Ei frate, știm noi ce vrei să ne spui dumneata, dar vezi că . . . de acele condeie nu prea înțeleg dușmanii țării noastre. Ei sânt mai mult deprinși cu de acestea ; căci adese ori ș'au avut parte de ele. De câte ori le-am cercat în ei, nici odată n'au dat greș. Sântem meșteri buni, atât pentru a le face, cât și pentru a le trimite sbârânăind pe sus și în clipă or cui ar pofti. Așa zboară de iute, de nici le zărești ; și așa se înfig de bine și otrăvesc trupurile dușmanilor, de cad jos și mor, cât clipești. Credem că și ei vor rămâne mulțămii ; ba vor povesti și la cei morți despre bunătatea acestor condeie«.

— »Ba că chiar c'or rămâne mulțămii«, li-a zis Mircea, »și au pentru ce ! De le-ați da plăcinte în loc de aste posnașe condeie, cred că v'ar mulțămii. Dar așa ! ?«.

— »Apoi dă . . . frate, cum ni dă cineva bună dimineța, așa știm și noi a-i mulțămii . . . De aceea, ne pregătim și noi ; și când a veni

vremea, să nu zică străinul, că nu sântem hâtri de loc și că nu știm a-i răspund cu aceste condeie, chiar în limba lui, scriindu-i în carnea trupului cuvintele: *moarte ție dușmane!*«.

— »Bravo! pui de Români«, a zis Mircea-Vodă cu bucurie... »Se cunoaște că sânteți credincioși țării și Domnului vostru. Să trăiți! Cu așa inimă de român totdeauna veți fi *băgați în seamă și nebiruiți!*«.

Iacă, cum era pe vremea Voevozilor! Pe atunci Românii își lucrau sânguri chiar și armele de bătalie. — Și cum îi astă-zi? ... Astăzi, dacă îi trebuie Românului o leucă, un proțap, un cui, o talpă la ciubotă, un chibrit... aleargă la străin. Străinul îi astăzi meșterul, pe când Românul nostru fuge de meșteșug. El crede că-i rușine de a fi: dulgher, covaci ciobotar, croitor sau dughenar, cu cari meșteșuguri și-ar putea câștiga bani mai mulți chiar de cât domnii de prin cele cântălării. Țăranul se ține orbiș numei de coarnea plugului, de sapă și coasă, pe când meșteșugurile cele grase le-a lăsat în mâinile străinilor. Aceștia au năvălit ca un puhoi primejdios peste țărișoara noastră și au strâns la bani așa de mulți, în cât s'au făcut putrezi de bogați.

Ai noștri însă au sărăcit, și cei mai mulți dacă nu și-au luat lumea în cap, apoi au intrat slugi la cei de alt neam și de altă lege. Dacă s'ar scula strămoșii noștri de pe vremea Voevozilor și ar vedea umilința și ticăloșia strănepoților lor de astăzi, de rușine ar muri iarăși.

Fraților, dacă voim să dobândim îndărăpt ceea ce am prăpădit adecă: averea, cinstea și puterea, *atuncea să luăm meșteșugurile dela străini.* De aceea părinților, dați copiii voștri la meșteșuguri, ca cu vremea banul agonisit în sudoarea feței noastre, să se scurgă tot numai în pungile noastre românești.

Să știți, că numai atunci, vom fi băgați în samă și nebiruiți de tot străinul, dacă vom avea în mâinile noastre și toate meșteșugurile.

I. Bucevschi, paroh.

CÂNTEC.

*Cucul de pe crengi uscate
Ni-a cântat un veac în spate,
A cobit tot în urgie
Țeara fagilor să fie.*

*Cucul azi ne cântă 'n față,
Prorocindu-ne viață.
Cântă, cuce, cântă tare
La a noastră deșteptare!*

*Cucul vine... pribegeste...
Deșteptarea noastră crește...
Și dă roduri de uire,
Și de vecinică 'nfrățire.*

*Crească-ți cuce, mare ciocul
Să ni poți vesti norocul
La ai noștri frați din lume
De un sânge și de-un nume!*

C. Morariu.

Prețul banilor.

E lucru foarte ciudat cu banii aceștia ! Îi știi prețui când nu-i ai și-ți trebuie ; iar când îi ai îi împrăștii pe nimiciuri, par'că i-ai lua dintr'un hambar nesfârșit și n'ai ști cum să scapi mai iute de dâșii. Iar după ce i-ai mântuit, te minunezi pe ce mama huciului i-ai mai dat, căci cu nimică nu te-ai ales dintrânșii, deși n'ai cheltuit tocmai puțin. Mult mai bine ar fi dacă nu i-ai ști prețui, când nu-i ai ; iar când îi ai să-i știi prețui. Vă veți fi minunând că de ce vrau să vă țin cazania aceasta ! Însă stați, că vă spun care a fost pricina ce m'a îndemnat să scriu aceste rânduri.

Eu-s fecior de țăran. Dumnezeu mi-a ajutat și am gătit cu bine gimnaziul dela Suceavă, și în curând voi sfârși și cu școlile cele mari de la Cernăuți, dacă s'a îndura Cel de Sus, căci dela Dânsul avem să nădăjduim toate cele bune. Vacanțele le petrec acasă la noi în sat, lângă Suceavă. La noi în sat sânt cam mulțișori Jidani (vre-o 20 de familii), cari s'au cuprins hăt bine pe socoteala țăranilor de aici. Eu am 23 de ani. Și țin bine minte de pe când eram băiet de 7 până la 10 ani, (țin minte, pentru că svârleam cu bolovanii după ei, când veneam dela școală) cum au venit în sat la noi într'un restimp de vre-o trei ani vre-o patru Jidani din Galiția, ori Dumnezeu știe de pe unde (unul știu că-i Galițian), cu torba în spate și rupți și flămânzi ca vai de capul lor. Acuma-s fruntași, au loc în sat și la alegerile cele din urmă trei au intrat în comitetul sătesc. Avem în sat la noi și o bancă Raiffeisen. Și mulțămită ostenelelor ce și le dă cu dânsa un învățător, de bine de rău tot merge și ea. Ar putea merge însă și mai bine, și Jidanii, și cei fruntași și ceilalți, s'ar duce de unde au venit, căci nu locul, nici deputăția din comitetul sătesc îi ține pe dâșii de sat, ci gheșeurile cele grase, ce le pot face cu proștii cei de *goimi* (țăranii creștini), dacă oamenii din sat de la noi ar ști prețui prețul banilor și ar imbla mai cu socoteală cu dâșii. Ei aceasta nu o fac și așa îi îmbogățesc pe Jidani !

Iacă să vă spun și două întâmplări, ce s'au întâmplat la noi în sat, și din care veți putea vedea, câtu-s de drepte cele ce vi le spun despre oamenii din satul nostru.

Iată întâmplarea aceasta : Unui om mijlocaș -- la noi în sat e mijlocaș acela, care are cel puțin casă și o falce și

jumătate de pământ — i se întâmplă de-i moare un copil pe neașteptate. A fost bolnav numai două zile și a treia zi s'a dus. Omul când vine pe lume și când se duce de pe lume, te cată parale. Tocmai atuncia însă i s'a întâmplat omului, că l-a apucat nenorocirea fără o para chioară în casă. Dă bietul om în dreapta, dă în stânga, de unde găsești tu așa de ușor bani stătuți la un creștin a lui Dumnezeu pe vremea secerișului, și tocmai în anul acesta așa de lipsit. Neavând ce face se duce la vecinul să *Leiba*, și-l roagă să-i facă bine cu 10 fl. pe timp de o lună, pân'ce va apuca să vândă ceva de pe lângă casă. și-i va da cu mulțămită înapoi. Jidanul știindu-l pe omul cu nevoia, că e un gospodar detreabă și și cu ceva avere, îl împrumută cu mare bucurie, însă îi cere 2 fl. dobândă. Omul, ce-și gândește, 2 fl. la urma urmei nu-i cine știe cât de mult, și nevoia e prinsă. Se invoiește deci, cu atât mai mult, că Jidanul îi dă pe cuvânt, fără nici o hârtie. Asta-i o întâmplare.

Iar a doua, tot de felul acesta, e următoarea: Mai mulți gospodari mai sărmani au luat astă primăvară un stog de fân cu 100 fl. pe sinet (Wechsel), dela un șvab — căci și cu de aceștia a bătut Dumnezeu satul nostru. — De chezășuit, a chezășuit numai unul. Sinetul a ieșit pe sf. Ilie. Oamenii n'au apucat însă să strângă paralele la un loc la vreme. D-v. știți că lucrul cel mai șugubăț e să nu scoți un sinet la vreme. Poți să te înglozi într'o nevoie de mama focului. Cel care s'a apucat chiezăș și a luat sinetul pe numele său, aleargă deci iute la *Morcu lui Melich*, și-l roagă pentru o sută de florini pe-o lună. Morcu îi dă, însă îi cere 6 fl. camătă. Fiecare din D-voastră va crede, că acest din urmă om a îmblat așiși destul de bine. Ce te socoți D-ta, numai 6 fl. dobândă de la 100 fl. pe lună. e cum mai bine nici nu se poate. Însă treaba nu stă așa. Amândoi s'au fript tare rău, însă mai ales cel dintâi. Nici unul, nici altul n'au știut cât de mult prețuiesc banii cei ce i-au dat ei dobândă.

Însemnați-vă, oameni buni, că legea nu dă voie să ieie cineva mai mult camătă de cât 12 fl. (doisprezece) dela 100 fl. (o sută) pe an (= 12 cor, dela 100 cor. pe an). Dacă-l pâręști pe un cămătar, c'a luat mai multă dobândă de cât cea spusă mai sus, atunci ca; ătă pedeapsă grea cu închisoare și în bani. Însă trebuie încă să vă însemnați, că înaintea judecătoriei nu e destul să dovedești, că cutare Jidan a luat mai multă camătă,

de cât e prescris de lege, adecă mai mult de doisprezece dela sută pe an, *ci trebuie să mai dovedești*, că tu sau acela care a împrumutat a fost într'o nevoie așa de mare — cum sânt bună oară cele două întâmplări cari vi le-am povestit — în cât a trebuit să împrumute numai decât, măcar că dobânda a fost așa de mare, de oarece n'a avut încotro. Și după aceea mai trebuie de amintit înaintea judecătoriaului, că i-ai povestit Jidanului, în ce nevoie mare te aflai, și că el cu toate acestea n'a voit să-ți deie împrumutul cu dobânda hotărâtă de lege, ci din potrivă a căutat să se folosească de nevoia ta storcându-ți dobândă cât de mare. Și trebuie să vă mai spun, că legea rămâne tot una de grea față de cămătari, ori de fac ei cămătării de aceste împrumutând 5 fl. ori o mie.

După ce le știți aceste, să vedem amu cam câtă camătă a luat *Leiba* dela omul cel dintâi, și cam câtă *Morcu lui Mehch* dela cel de-al doilea, și întru cât se potrivește camăta aceasta cu cea prescrisă de lege.

Dacă iei dela 10 fl. dobânda de 2 fl. pe lună. atunci pe an vine de douăsprezece ori atâta, și de oarecâ anul are 12 luni, adecă dela 10 fl. vine pe an atunci $12 \times 10 = 24$ florini. Dacă dela 10 fl. pe an vine 24 fl. atunci dela 100 fl. vine de zece ori pe atâta. pentru că de zece ori zece fac o sută, adecă $24 \times 10 = 240$ fl. (*două sute patru zeci de florini*). Camăta aceasta așa dară e de *douăzeci de ori* mai mare de cât cea hotărâtă de lege. Acuma închipuiți-vă, dacă *Leiba* are nu mai mult de cât o mie de florini împrăstiați astfel câte 5 până la 10 fl. printre gospodari cu astfel de dobândă, în zece ani el e putred de bogat, pentru că banii lui în fiecare an se înmulțesc de câte două, trei ori mai mult. Dacă a avut el la început o mie de florini și i-a înmulțit cămătărind astfel numai pe jumătate în fiecare an, ar trebui *Leiba* după zece ani de zile în loc de o mie să aibă peste 60 000 fl. (*șese zeci de mii*). Cel de al doilea om a plătit de la o sută de florini 6 fl. pe lună; pe an vine așa dară de douăsprezece ori mai mult. adecă $6 \times 12 = 72$ fl. (*șapte zeci și doi*). A plătit așa dară de șese ori mai mult de cât a trebuit. După lege, adecă dacă li-ar fi plătit oamenii noștri câte 12 fl. la sută, atunci ar fi trebuit să plătească cel dintâi pentru 10 fl. pe an 1 fl. 20, și pe lună 10 cr. (*zece cruceri*), și nu doi florini; iar cel de al doilea ar fi trebuit să plătească pentru 100 fl. pe an 12 fl. iar pe o lună un florin și nu șese.

Vedeți așa se îmbogățesc Jidanii pe socoteala nepriceperii noastre. Și câte nu se întâmplă de aceste. Cât de rău au ne-socotit oamenii aceștia prețul banului, vede fiecare acum. căci fiecare știe, că 10 cr. și 2 fl., sau 1 fl. și 6 fl., nu e tot aceeași. Spuneți-mi mie numai, ce ar zice nevasta unui om, care s'a dus cu o găscă grasă și frumoasă, care face cu ochii închiși 2 fl. la târg, și în loc s'o vândă cu prețul, care se cere, o dă cu 10 cruceri. Oare n'ar spune, că și-a pierdut bietul om mințile. Așa își pierd mințile și cei ce plătesc dobânzi așa de mari, cu toate că legea îi scutește.

Acuma să vă mai fac luători de samă la ceva. Poate veți fi băgat și D-voastră de samă din aceste două întâmplări ce vi le am spus. Jidanii iau dobânzi strașnici de mari, mai ales când împrumută sume de tot mici, căci atunci nu poți lua așa iute sama, câtu-i de grozavă camăta. Când împrumută bani mulți, atunci să tem să nu fie prinși cu oca mică, și o mai scad dobânda oleacă D-voastră însă, oameni buni, fiți cuminți, și răfuiți-vă bine, și cum îi prindeți că Jidanii s'au folosit de nevoia D-voastră, luând camăta mai mult de cât se cere, dați-i numai decât pe mâna judecății, și să n'aveți grijă, că li va trece gustul jupânilor să mai facă gheșefturi de aceste.

Că nu se poartă tocmai bine oamenii din sat dela noi cu banca »Raiffeisiană«, vă voi scrie altă dată.

V. Gr.

Ai carte, ai parte; n'ai carte, n'ai parte.

Era la anul 1852. Mă aflam așezat într'o comună din crierii Carpaților bucovineni, acolo unde izvorește apa Sucevei și a Moldovei. Afară era o vreme strașnică: prin niște nouri groși, ce înădușau aerul, șerpuiau fulgere după fulgere cu tunete și trăsnete, cari însoțite de o vântoasă ce asurzia de tot, se isbiau de munți și măguri, ale căror frunți se pierdeau în nouri, și ți se părea că stă să se izărească lumea. Era un joc cumplit al naturii în mânia, lucru care se întâmplă adese în părțile acele ce-s vecine cu ceriul; de care strășnicie însă numai acela își foarte face închipuire, care a petrecut în acele locuri »surgunite de lume« cum li zice poporul.

Era seara, și ședeam într'un unghiu al odăii mele, — dacă s'ar fi putut numi odaia mea de atunci, odaie; pentru că toată locuința mea de

atunci numai așa aș putea-o numi »casă«, dacă-i casă acea clădire din patru pereți de bârne necioplite și neunse, cu crăpăturile dintre bârne neastupate, decât cu mușchiu de pădure, cu un cuptor mare și cu o ferastă în față, cu alta micuță în spre ogradă jos, fără nici o podeală, iar acoperișul »casei« era de niște lătunoaie făcute din topor și prinse de câpriori cu niște cepuri de brad drept piroane. Ședeam zic, într'un unghiu al odaiei mele, uitându-mă cu grijă la fereastă pe unde străbătea grozăvia de afară, și era cu atâta mai fioros pentru mine, cu cât mai da încă și o ploaie ce turna ca cu găleata și isbea în pereți, de cădea mușchiul dintre bârne.

Într'o vreme, cum ședeam așa, întră servitoarea din coliba ce o aveam în ogradă și care în era de bucătărie, într'una și de odaie pentru argați, de-mi spune, că ar fi venit niște oameni străini și ar fi voind să vorbească ceva cu mine . . . „Oameni străini, — seara și pe așa o vreme?“ cugetam eu, asta-i cam ciudat; imi luai apoi puțin pe seamă și zisei: »să vie!« Servitoarea se duce și preste puțin, în care timp eu aprinsei lumânarea pe măsuta ce era lângă mine, iată! că întră doi oameni, unul cărunt de bătrânețe, altul ceva mai tânăr. Amândoi mi se închină adânc și-mi dau cu mare sfială »bună seara!«. Eu nu-i cunoșteam, dar nici nu-mi păreau oameni cu prepus.

— »Ce poftiți, oameni buni și de unde sânteți?« îi întreb.

— »Nu bănuî Domnule părinte« . . . răspunde cel mai bătrân, »că te supărăm noi niște oameni străini și de departe și că te supărăm la astă vreme, dar avem să te rugăm oarece. Am auzit adecă-te, că prești poporului nostru ist năcăjit și urgisit din cale afară și am venit și noi, ca să te rugăm ceva!«.

— »Mare lucru trebuie să fie, că veniți la mine pe o vreme așa de strașnică și încă, cum ziceți, de departe«.

— »Apoi dă, și treaba noastră«, răspunde bătrânul, »e întru adevăr așa, că trebuia să alogem anume așa o vreme ca să venim încoace; și acum am venit numai cu mare grijă, știi cruciș și curmeziș, și pe la capetele păreilor. Dar te mai rugăm odată nu bănuî!«.

Aceasta zicându-le, iacă! scoate moșneagul din sân o pelicică de jder, o netezește și o pune dinaintea mea pe măsută, închinându-se adânc.

— »Ce-i aceasta?« întreb eu.

— »Nu bănuî«, zise moșneagul, »dar' așa ni-i obiceiul, că venind la o persoană cinstită, să aducem câte un colac cât de micuț«.

— »Ei, spuneți! ce poftiți să vă fac eu?«

— »Domnule părinte«, inceptu bătrânul, »tare te rugăm să nu bănuiești, dară dă-ne mai întâi cuvânt cinstit, fi-ai cinstit și înaintea lui

Dumnezeu ! că nu va ști nime de ce te-om ruga și de ce te-om întreba, afară de noi iști trei, ce sântem aice și *Cel de Sus*«.

— »Vă să zică«, răspund eu, »voi vă sfiți de mine?«.

— »Lasă ! lasă !« zise omul cel mai tânăr cătră moșneag, și par-că s'ar teme, ca nu cum-va să mă supăr de neîncrederea bătrânului.

Atunci cel bătrân lepădă mantaua, apoi sumanul ; scoase apoi trăistuța ce o avea arciș pe sub suman, lepădă și cureaua, iar eu caut cu mirare ce vra să facă el. »O, de-ai ști, cât sântem — de necăjiți și — înșelați — de toată lumea«, zise moșneagul în pause și apăsător ; se întoarce apoi, cum era numai în camașă, cu spatele cătră tovarășul său, și i zise : »desfă !«. Acesta bagă mâinile pe sub cămeșa bătrânului și după mai lungă pipăire ce mă făcu să mă mir tot mai tare, văd că pică de sub cămeșă o șfară jos și cel mai tânăr scoate o legăturică, adecă două scândurele legate cruciș cu sârmă. Moșneagul ia scândurelele și desfăcând sârma ce era învălită pe după scândurele de mai multe ori, scoate dintrânsele o hârtie învălită în altă hârtie și apoi într'o bucată de pânză ; se apropie cu hârtia de mine și ținând-o cu amândouă mâinile cu o teamă și evlavie, ce i-o puteai vedea din față, îmi zise :

— »Spune-mi rogu-te, ce-i în scrisoarea asta ?« și încă tot părea că se teme să o deie din mâinile lui.

— »Văd, moșule că te temi, ține-o dar în mâinile D-tale, că eu oiu ceti și așa«, îi zic eu.

— »Lasă !« îl muștră pe bătrân cel mai tânăr și bătrânul îmi și dă hârtia.

De abia că o desfăcui și privii ceva la dânsa, și mă și fulgeră ca o spaimă în crieri și în inimă.

— »Ce socotiți D-voastră«, întrebai eu, »că ar fi să steie în scrisoarea aceasta ?«

Bătrânul se uită la mine, ca și când ar fi avut să mă soarbă, și apoi zise : »Avem noi, satul nostru, o judecată cu R. moșierul nostru, o judecată mare, ce o purtăm acum de mai bine de douăzeci de ani. Am îmblat pe la toate cancelăriile din țară, am bătut pragurile Domnilor, am avut soroace peste soroace, ne-au mânat dintr'un loc în altul, ba de multe ori am fost chiar și dați afară cu rușine. Mulți din bieții noștri săteni au și murit de-atuncea de scârbă, ba chiar unii din tovarășii noștri, ce erau deputați în treaba asta, sânt astăzi sub pământ. Închisu ne-au, bătutu-ne-au, batjocuritu-ne-au în fel de fel și nu am mai putut isprăvi nimic, până ce în sfârșit un Domn creștin se 'ndură de noi, de ni dete o țidulă și ni zise : Oameni buni ! voi degeaba îmblați pe aice și vă trudiți ; treaba voastră e la gubernie la Leov ; acolo-i și hotărârea procesului vostru. Mergeți acolo cu țidula asta și întrebați de Domnul cel mare ce-i scris

intrinsa La dînsul, dar numai la dînsul mergeți și spuneți-i treaba voastră, cum este toată de-amărîntelul; luați și *uricile* voastre cu voi și știți doară, că un lucru mare numai cu omenie și cu multă cunoaștere se face, înțelegeți ce zic eu? „Da pricepem“, îi răspunserăm noi, „și vom face, ce-om putea, că știm noi cum e în lume“. . . „Așa“, dă bunul Domn, „de-ți face așa, cum vă sfătuesc eu, aveți să dobîndiți, că iacă! mi i milă de voi, bieților oameni; apoi de bună seamă aveți să dobîndiți toată dreptatea voastră; dar — numai taină și să nu știe nime pe aici nici de țidula asta ce v'o dau, nici de ceea ce vă sfătuesc eu“. Îi mulțumirăm frumos, Dumnezeu ție-l în mărire, unde este! venirăm apoi acasă, strânseserăm pe la săteni ban la ban și merserăm, după cum ne statui bunul Domn, la Leov. Acolo la gubernie deterăm după mult imblet și întrebare în sus și în jos de acel Domn mare, scris în țidulă. Acesta cum ne văzu ni făcu semn să mergem după dînsul. El ne duse prin niște tinzi lungi și încălcite, până ce am ajuns într'o odae, în care nu era nime, numai el și noi, adecă eu cu tovarășul meu acesta. Acolo se pune Domnul cel mare pe un scaun și ne întrebă, de sântem noi cei din satul P. în Bucovina, ce avem judecată cu moșierul R. pentru munți și pădure. Îi răspunserăm că da. Apoi poruncindu-ni, îi povestirăm tot din fir în păr, din capăt și până în sfârșit și-i deterăm și *uricile* noastre, cele de aveam încă dela Voievozii din Iași, Dumnezeu să-i ierte. Domnul le căută lung și apoi zise: „Sărmanilor oameni! cum ați orbecat și ați imblat degeaba până acum cu atâtea dreptăți în mână!“ Luă apoi o hârtie albă și scrise pe ea, scrise și apoi cetindu-ne, ne întrebă, de a scris așa cum i-am spus noi. Îi răspunserăm, că da, tocmai așa-i scris, sântul adevăr, curat, cum este. „Mergeți“, zise el, „acum acasă în pace. Ei, da n'ați adus ceva?“ . . . „da, am adus cât ne-a ajutat bunul Dumnezeu“, îi răspunserăm și-i puserăm pe masă opt zeci și trei de lei în sorocoveți bătuți. „Mergeți acum sănătoși acasă“, zise el iară, dar cu fața de tot voioasă, „să știți, că acum abia ați dat de norocul vostru, că m'ați nimerit pe mine că ați dat adecă de acel Domn, la care v'au îndreptat. Acuma abia ați ajuns la calea cea bună și adevărată. Căci țoranul, mai zise el, are și află dreptate, dacă numai dă de cheia cea adevărată dela ușa aceea, unde îi stă dreptatea închisă“.

Zise și se duse, punându-ne să așteptăm încă o leacă. Veni apoi iară, iacă cu hârtia asta în mână și ni-o dete, zicându-ne: „Iată dreptate, iată hotărârea voastră! dar ea nu mai era să ajungă în mâinile voastre: această milă numai eu mi-o fac cu voi. De aceea luați bine sama ce vă spun acum: trei ani și trei zile să nu o arătați nimăruia“ și aceste cuvinte din urmă le apăsă Domnul tare și apoi zise mai departe cu mare taină, dar în vorbă mășcată: „să nu cumva să faceți altfel, de cum vă

spun eu, căci apoi sânteți și voi pierduți și dreptatea voastră pierdută și cine știe, ce ar mai fi apoi și cu mine . . . mai zic trei ani și trei zile țineți hârtia asta, vedeți cu pecetea cea mare de desupt ! ca nici să n'o pierdeți și nici să pună mâna cineva pe dinsa . . . Iară după trei ani și trei zile — atunci va fi hotărârea voastră coaptă, — atunci scoateți hârtia la lume și mergeți ori trimeteți-o drept la Împăratul. De acolo îndată are să vie o comisie la voi, și fără nici o vorbă are să vă deie toate la mână, câte le căutați și după câte imblați“. Noi îi mulțămiram Domnului aceluia creștin și cinstit pentru îndurarea ce a avut-o cu noi, bieții orbi și strămbătățiții de noi, și ne întoarserăm — întâiași dată după atâția ani de năcaz — împăciuiți și mulțamiți acasă.

Iacă ! chiar în zilele aceste trecură acei trei ani și acelea trei zile, în care eu cu bătrânețele mele am purtat-o zi și noapte hârtia asta așa cum ai văzut-o, legată și sfăruiată de trupul meu, de mi s-a mâncat șfara chiar în carne, să nu o pierd ori să mi-o iee cineva“, și zicând cuvintele din urmă, îmi arată bietul bătrân tăeturile de șfară și de sârmă în spatele lui. „Iată de ce chiar și la Sfinția Ta veniram acum pe o vreme ca asta, și veniram încă numai pe la obârșiile păreelor“. Suspina apoi bietul moșneag greu și adânc și după o pauză își înfipse ochii cu o profundă simțire în fața mea și-mi zise cu un ton rugător și sfios : „spune ne, mă rog acuma ce-i în hârtia asta ; căci auzim, că prea luminatul Împărat are să vină în curând la noi în țară, ba chiar și la Rădăuți și noi vrem să mergem la Măria Sa, să-i dăm scrisoarea asta, după cum ni-a poruncit bunul Domn. Să ne spui deci, de n'ar mai trebui poate încă ceva la dinsa. Tot sufletul din satul nostru, ba și din toate satele celelalte de pe la noi, așteaptă cu cea mai mare nerăbdare să vadă, ce se va alege din treaba asta“.

Se înțelege. că îndată cum începu bătrânul a vorbi, mă cuprinse și mă împlu o jale și o durere de inimă nespūsă de mare, atât pentru bieții oameni, cât și în deosebi pentru sârmanul bătrân. Tot odată însă lupta în sufletul meu și o nespūsă oțărire, pare-mi-se, împreunată cu un blăstăm din cele mai grele asupra ticăloșilor acelora, pre cari bunul moșneag îi ținea de oameni buni și cinstiți și-i numia „oameni buni și cinstiți“. Hârtia, vedeți Domnia Voastră cinstiților cet tori, era un supliment dela „Gazeta de Leov“ din anul 1801 ori 1811 — nu țin bine munte — și ea spunea, cum trebuie căutați în pripă cei ce se bolnăvesc de ciumă și avea de desubt într'un cerc ornamentic semnul (L. S.).

Cei doi „Domni“ blăstămați au zădărnicit multă vreme judecata bieților oameni și la urma urmelor li-au luat cu înșelăciune *uricile* din mână, ca să nu mai aibă nici o dovadă pentru sânta lor dreptate.

Iată, care-i „cheia” la dreptatea țăranilor! Ea-i înșălăciune mare și îi înșălăciune pentru că țăranul n'are **școală!** Iacă! de ce am zis și zie :

„Ai carte, ai parte ;

N'ai carte, n'ai parte !”

Iraclie Porumbescu.

SINETUL (Vechselul).

(Poveste adevărată).

Era Dumineca Ortodoxiei demineată. Sunetul clopotelor dela biserica din marginea satului V. chema pe creștini la biserică; și ei îmbrăcați în haine de serbătoare se strecură din toate unghiurile satului și ies în drumul cel mare, care ducea la biserica cea veche zidită de Ștefan Vodă. La crucile drumurilor din mijlocul satului se află crâșma Jidovului Naftuli Sand. În drum, înaintea crâșmei se văd o mulțime de oameni, cari se opresc aici în drumul lor spre biserică. Vine și Vasile a Catrinii la biserică și văzând atâția oameni în drum, se oprește și el, dă bună demineata, și întreabă, de ce stau aici? „Ne-a spus jupânul Naftul, că azi vine boieriul să deie bani la Moldova” îi răspunde cumătru-său Toader a lui Ionică. „Dacă vrei să iei bani pe cosit, stai și Dumiată, nu mai merge azi la biserică, că ai când merge, că ne-o spus jupânul, că boieriul dacă vine, nu așteaptă până vor ieși oamenii dela biserică”. Vasile auzind de asta, se oprește și așteaptă și el să ieie pe cosit, că avea săracul nevoie de bani de-i crâșcă măsaua.

Când au tras clopotele a doilea (a doua-oară) la biserică, a început a ninge afară și din mijlocul mulțimii au început unul câte unul a se strecura în crâșmă. Iară jupânul Naftul, căruia îi râdea barba de bucurie, când a văzut că unii au intrat în crâșmă iesă afară la ceilalți și-i îndeamnă și el: „bade Petre, bade Gavriole, bade Ioane treceți în lăuntru până ce va veni boieriul, că vedeți că ninge și-i păcat să vă ude omătul straietele cele bune”. „Ai drept jupâne”, zice unul din ei cu glas tare, „că greu se face un strai în ziua de azi” și îndată întră în crâșmă. În urma lui vine unul câte unul, până ce la urmă n'a ramas nime în drum, iară crâșma era bucsită de oameni, cari

stau grămădiți și sfătuesc, șuguesc, din când în când mai iesă câte unul afară să vadă de tot ninge, altul cată pe drum în jos de nu vine boierul....

„Da treceți pe laiță la masă și ședeți gospodărește, că-i tot o plată, nu stați în picioare, că vor durea, că boierul e domn mare, cine știe când i-a veni în cap să vie“ se aude glasul răgușit a lui Iossel feciorului lui Naftul, care vine din pivniță cu un șipan mare de rachiu făcându-și loc prin desime.

„Treci cumătre Vasile ici la masă să bem un sângeap de holercă, că amu dintr'atâta-i tot atâta“ zice Toader cătră cumătrul său. „Lasă, mulțămesc, respuse Vasile cu un zimbet pe buze și apoi se așezară a lene la masă și lângă dânsul Toader. „Jupâne! i-an adă un sângeap de holercă de ceea, ce a-i adus amu, să vedem cum e de bună“, poroncește Toader în fală, să-l audă ceilalți. Jidovul pe loc măsură și le aduce un șipușor mic de holercă și un păhărel, cât a-i învârti pumnul în el. Toader toarnă în pahar și închină la Vasile: „Să te vad sănătos, cumătre!“ și dă o jumătate de pahar pe gât, care a început a arde ca focul, că era tare rachiu. Apoi vrea să direagă, da Vasile nu-l lasă: „Da dă-l numai de bine cumătre“. Toader se mai îmbie puțin și apoi dă și a doaua dușcă golind paharul până în fund. Acuma îl împle din nou și îl dă lui Vasile, care îl ia dela Toader sărutându-i mâna și mulțămindu-i de cinste și clătinându-l în sus și în jos îl dă de bine de sufletul lui Petrea, tatălui lui Toader, încrețind fruntea și închizând ochii, când îl înghițește. „Bre, da tare-i holerca asta“ îi dă Vasile, ridicând capul deschizând ochii și vărsând jos puțin rachiu, ce remăsese pe fundul păharului. Iară Jidanul, care privia cu ochi de uliu la cele ce se petrec auzind vorba lui Vasile, îi ie vorba din gură și zice cu glas apăsător să audă toți: „Asta holercă amu am dus dela velniță, e tare bun și curat, făcut prisne din sacară; poate să beie oricare domn, nu mă tem, că nu i-a plăcea“. „Ai drept! jupâne, îi respunde Toader trăgând câte un fum din lulea, că holercă așa de bună n'am băut de mult; numai un pahar am băut și pare că m'am încălzit înăuntru!“ Auzind ceilalți aceste vorbe au început pe rând a se așeza pe la mese fiecare cu prietenii săi, să guste până una alta câte un pahar, să vadă de ciudă ce fel de holercă a adus jidovul aista?! Și n'a trecut vreme ca jumătate de ceas și când te-ai uitat, a-i văzut creștinii așezați toți pe la

mese și șipurile de rachiu stând rând pe dinaintea lor din capăt în capăt. Toader a fost gătit de mult sângeapul, cu care i-a fost făcut pocinoc Jidanului și amu cumătrul său Vasile a fost luat un șip să-l cinstească pe Toader și acesta era mai că gol, căci ei s'au tot îndemnat deabinele.

„Mai scrie-mă pe mine cu jumătate de ocă, jupâne“, se aude glasul lui Vasile din mijlocul mulțimii și ad-o încoace, bre! că azi vreu și eu să-mi fac o zi bună, că muncesc destul. Ori poate te temi să-mi dai pe datorie? „Eu să mă tem de Dumiața? răspunde Jidovul cu glas ascuțit; eu nu ști cine ești D-Ta? Eu la D-Ta pot să dau și un bute de rachiu pe datorie, nu mă tem; noi doară nu ne știm de azi“ zice Jidanul cu un zimbet viclean pe buze și se duce.

„Când ai ști, cumătre, cât de bine mă am eu cu Jidanul aesta, nici n'ai crede!“ îi șoptește Vasile lui Toader după ce s'a dus Jidanul de lângă ei. Da-i și de treabă n'am ce zice și te crede la nevoie. Eu când am nevoie de un leu, doi, numai la el viu și el cel de pe urmă grițari din pungă îl scoate și îmi împrumută și de multe ori mă cinstește el pe mine câte cu un pahar de holercă, așa dela dânsul!“ „Ai văzut bre?! îngână Toader cu jumătate de gură puindu-și tutun în lulea „nici n'aș fi crezut să fie așa de treabă?“

Pecând cei doi vorbeau pe încetul aproape unul de altul, era în crâșmă o larmă ca aceea, că nu se mai înțelegea nimic, că toți vorbeau deodată fiind în duși buni dearându-l și o fumărie ca aceea ieșită din lulele și țigări, de nu se vedea om pe om, prici ca în iad. Când a trecut preotul dela biserică a văzut numai fumul ieșind pe fereasta deschisă a crâșmei ca pe horn și a auzit înlăuntru vuetul surd, care suna ca bâzâitul unui roi de albinii închise într'un știubei fără să știe ce se petrece acolo . . .

După o bucată de vreme îi vezi că încep a se mișca, se scoală dela mese și unii mai ies pe afară să se mai recorească, alții pornesc pe drum spre casă, măsurând drumul dealungul și dealatul, alții au adormit cu capul pe masă. Da Toader și Vasile încă nu s'au sculat dela masă, ci tot vorbesc și-și fac fire, deși numai ei știau pe ce lume sunt. După ce s'au mai rărit oamenii numai ce vezi pe Jidan că se apropie de Vasile cu o hârtie lungăreață în mână scărpinându-se în barbă. „Da ce ai acolo jupâne? întrebă Vasile curăjos. „Știi ce? bade Vasile, eu nu mă tem de D-Ta, dară ca să nu avem cumva bucluc, că

știi cum e în ziua de azi, vreu să-mi dai D-Ta iscălitura, că ai să-mi dai ce-mi ești dator, nu amu, dar când vei avea putere!“ „De asta nu-i pricină, jupâne, îți dau, că doară Doamne ferește! n'am cea mare datorie“, și cum zice pune degetul și se iscăleşte în fața lui Toader și Toma lui Grigore Bâzgan, care venise la masa lor. După ce au mai cinstit un șip de holeră, s'au dus și ei acasă într'un târziu de noapte....

Și Vasile cu Toader dimpreună cu ceilalți au mai așteptat vr-o câteva Duminici pe boier în crâșma jupânului Naftul, până ce l-a adus Dumnezeu într'o Duminică seara și le-a dat banii mult doriți. Și în acea Duminică a fost mare veselie la crâșmă.

De aici înainte s'au petrecut toate în liniște; a trecut iarna, a sosit primăvara și iată bate la ușă și vremea cositului. Într'o Duminică a venit vestea în sat, că pe mâni să pornească la Moldova. Toți cei ce s'au vândut încă de cu iarnă pe toată vara se strâng Luni demineață pe imășelul din mijlocul satului cu coase și merinde în spate petrecuți de casașii lor până aici, unde între bocete și plânsete își ieu remas bun dela ei pe toată văruța și pornesc apoi cu cârdul la drum. În urma lor resună cântecele de jale, prin cari își ieu ei remas bun dela casă, dela masă, dela lunci, dela grădini, dela câmpii și păduri.

Între aceștia se afla și Vasile, care mergea și el încetul printre ceilalți cu capul plecat, scârbit și gânditor. Era negru cum e pământul de supărare, căci ș-a lăsat acasă soția bolnavă și patru copii mici ca barabulele, ruți în coș de foame. A trebuit să-i lese în știrea lui Dumnezeu și pe ușile oamenilor și să se ducă în țări străine, că așa i-o cântat cucul....

La vre-o două sau trei săptămâni după ce s'a dus Vasile la Moldova, vine la Irina, Jidanul Naftul și întreabă de Vasile. Nu-i acasă, doară știi, că-i la Moldova, da ce-ți trebuie, îl întreabă Irina răstit, că pare că presimțea ceva rău. „El are dela mine de scos un vechsel pe 200 lei“. Când a auzit Irina de asta a încremenit și nici n'a mai putut vorbi, ci s'a făcut albă ca păretele. Și în iuțala ceea l'ar fi ucis pe Jidan, dacă el nu s'ar fi dus îndată din casă... Vorba Jidanului i-a amărât bieteii Irina zilele de prici și ea credea, că nu va mai ajunge până ce va veni Vasile să vadă ce pacoste a dat peste capul ei. Zilele lungi de vară îi trec ca anii și ea n'are nici c mângâiere, nici un semn de bucurie... Sara se culcă plângând și demineața se scoală supărată și tot cu gândul la Vasile și la Jidan.

Și au trecut cum au trecut și zilele verii aceleia pe dinaintea ochilor Irinii ca zilele unui veac.

În ziua de Probaje (Schimbarea la față) și-a pus Irina în gând să meargă la biserică și să ducă o lumină de sănătatea lui Vasile. Se scoală desdemineată, că în noaptea aceea nici n'a fost închis ochii și se duce până la nașa-sa să-i împrumute sumarul cel negru să meargă la biserică. Cum intră în casă nașa-sa o și întrebă de pe ușă, ori de a venit Vasile. „N'a venit, da ce poate au venit amu dela Moldova?” întrebă Irina tremurând de spaimă! „Așa am auzit, că azi noapte să fi venit, săracii!” Atunci ca un cuțit i-a trecut Irinei prin inimă și cu fiori reci întrebă: „Oare ce să fie nanașă? De Vasile n'ai auzit nimică?” „Nu! da putem întreba pe George alui Vasili-cuță ici în vecini, că și el a fost acolo la cosit. Lasă nu fi așa spăriată, că Dumnezeu e mare! fă-ți fire!” Și vorbind sare gardul și intră repede în casă la George, care venise năcăjit, flămând, trudit și negru și acuma dormea dus pe pat în căsuță. Irina repede îl trezește și-l întrebă de n'a văzut pe Vasile al ei pe acolo? George trezindu-se și în buimăceala ceea nici nu știa ce să răspundă, își șterge ochii și se uită lung să vadă de care Vasile e vorba și văzând apoi pe Irina îi zice cu glas domol: „Nu-i bine, lele Irină”. Atunci pe Irina o podidesc lacrimile și întrebă repede, ce-i cu el, e bolnav sau nu-i? „Să fii sănătoasă, lele Irină, Vasile, saracu, s'a trecut acolo în Moldova . . .”

La aceasta veste Irina a început a plânge cu hohot și a se bate cu pumnii peste cap și blăstămându-și zilele a ieșit și s'a dus . . .

Numai Dumnezeu știe, cum își petrecea Irina zilele și cât îi era de urât. Dară nu destul cu atâta. Când se leagă de om necazul, nu-i dă pace până nu-l scoate în capăt cu totul. Așa i-se pregătește și nenorocitei de Irina pe neașteptate cea din urmă lovitură a sorții sale vitrige. Irina avea de vr-o câteva zile presimțiri rele, că ceva greu o apăsa pe inimă și o făcea toată ziua să suspine și să ofteze. Dară nu știa ce are să vie peste capul ei....

Când într-o după amezi Irina sta pe prispă și torcea, vine străjerul la poartă, o strigă și îi dă o țidulă. Irina o ia în mână, se uită lung, la ea, o întoarce pe cea parte și-și gândește, ce să fie oare; poate pentru bir, poate un termin și atunci își aduce aminte de Jidanul cu vechsel. Un fior rece îi trece

atunci prin tot trupul... apucă sumanul de pe rudă, îl ie între umere și aleargă la dascălul, să vadă ce-i. Cum intră în casă îl găsește șezând la masă cu o carte dinainte. Irina, tremurând cum îi varga, dă bună ziua, îi sărută mâna îi dă țidula, și așteaptă cu nerăbdare, să vadă ce-i?!... Dascălul luând hârtia, o cetește întâi încetul ca să o deslege, că era scrisă nemțește. Da Irina nu-și afla loc, sta ca pe foc cele câteva minute și nemaiputând răbda, întrebă: e ceva rău, domnu dascăl, așa-i?“ „Bine se vede că nu-i“, răspunde dascălul cu glas domol și apoi îi talmăcește cuprinsul, că de mâne într'o săptămână vine comisia, să deie căsuța și grădina lui Vasile în stăpânire lui Naftul Sand pentru datoria de 200 lei remasă după el. Ca un fulger din senin a lovit-o pe Irina aceasta știre îngrozitoare. „Da eu ce să fac? să rămân pe ușile oamenilor cu cei patru copii mici?“ întrebă Irina cu fața palidă și ochii painjiniți de scârbă. „De, asta nu știi“ zice dascălul. N'am să mă dau odată cu capul“ zice Irina și sărutând mâna dascălului iese și se duce...

Trec cele 8 zile și iată că sosește ziua cea îngrozitoare pentru Irina, în care avea să i-se răpească totul ce a fost câștigat prin muncă grea ea și cu Vasile: căsuța și grădina. În aceea zi Irina nu-și afla loc! Ieșia din casă și iară intra și tot căta pe fereastă... Când numai ce aude de departe o trăsură cu clopote, care venia de bea pământul și cât ai bate în palme a ajuns până la poarta Irinii și aici se oprește. Irina nu iese din casă, ci își face cruce și prinde la curaj. „Amu-i tot atâta“ o aude vornicul borborosind, când intră pe ușă dimpreună cu comisariul și la urmă cu capul plecat ascunzându-se după spațele comisariului Jidovul Naftul Sand. „Afară jupâne, ce cauți aici că te tai cu toporul“ răcnește Irina la Jidan cu curaj și se pleacă să apuce toporul de sub laiță. „Ce ți-i de cap temeie! nu vezi că domnul comisar e aici! o molcomește vornicul și luând toporul îl scoate afară. Irina tace acuma...

Comisarul după o scurtă tăcere, ce s'a făcut în casă, cetește cu glas domol protocolul, prin care îi dă de azi înainte căsuța și grădina lui Vasile în samă lui Naftul Sand. „Domnule! eu din casă nu ies, măcar să fie ce-a fi, că și eu am muncit aici până ne-am cumpărat acest salaș, că noi când ne-am luat, n'am avut nimic; iacă poate să mărturisească întreg satul!“ zice Irina cu glas apăsător. „Pe D-Ta nu te întreabă nimene de asta, că n'ai nimic pus pe D-Ta“, zice

comisariul rece și face semn vornicului să o scoată din casă. Când dă vornicul să o scoată, ea se prinde cu mâinile de stâlpul hornului și răcnește cât îi ia gura: „Nu ies din casă, nu ies din casă“. La strigătul îngrozitor al Irinii încep copiii a plânge lipindu-se de ea . . . Vecinii sar să vadă ce-i? . . . Și văd pe plăieși cum o scot cu puterea pe ușă afară. După ce au scos-o afară comisariul închide ușa și în auzul tuturor rostește cuvintele reci ale legii: „Lele Irină, de azi înainte, D-Ta n'ai ce căuta mai mult aici“ și dă să se ducă la trăsură, căci ș-a fost făcut acuma datoria lui. Dară în aceasta minută Irina în desnădejdea ei vede o sapă lângă părete, o apucă repede și troasc! lovește cu ea în comisar. „Na! macar atâta pentru că m'ai scos din casă“ strigă Irina răstit și dă se fugă. Dară când era să sară gardul, plăieșii pun mâna pe dânsa, o pun cu mânele la spate și o duc la cancelaria comunală, unde o țin până după ameazi, când vine jandariul și o dau apoi pe mâna lui, spuindu-i pe scurt fapta ei. Acesta la rândul său fără milă o ie, o leagă în fiere și dându-i un ghiont o scoate pe ușă afară și o îndreaptă la drum. „Domnule!“ stigă Irina înecându-o plânsul, „lasă-mă oleacă, să mă mai duc până acasă, să mi mai văd odată copiii rămași plângând pe imășelul de lângă casă și să-i dau în sama unui vecin, că-s mititei săracii și s'or prăpădi undeva sau or muri de foame și de sete“. „Nu se poate“ resună glasul aspru al jandariului, „pornește înainte la drum“. Și s'au dus, Irina înainte cu mânele ferecate și jandariul înapoia ei cu pușca în spate...

Și azi, când treci prin satul V. pe drumul ce duce spre pădure se vede acel bordei pustiu și spart, care istorisește trecătorilor povestea jalnică a tainicului sinet iscălit de Vasile a Cătrinii în Duminica Ortodoxiei.

— C. Urechie, preot în Volovăț.

Pentru iertarea birului.

De vroiti, oameni buni, să fiți feriti de plăți, de care și legea ne scutește, vă rugăm, faceți nu numai cât în folosul vostru, ci și în folosul neamului întreg — căci doară astfel se pierde averea noastră românească, cel mult în 8 zile după ce v'ați incredințat, că aveți pagubă în roadele pământului — fie prin grindină, arșiță, mâlire ș a. m. d. arătarea la prefectura districtuală, cam în următorul mod: **(fără timbru)**.

Onorabilă prefectură districtuală c. r.

În ziua de a lovit grindina toate sămănăturile mele. (sau) Arșița mare, care domnește pretulindene, a nimicit sămănăturile mele.

Ovăsul, trifoiul și orzul de pe 3 fălci îi pe jumătate stricat, pe când din păpușoiul de pe 2 fălci nici urmă n'a rămas.

Arcușul meu, (coala de pământ) are numărul (245) și numărul casei îi (542).

Onorabila prefectură binevoiască a trimite cât se poate de degrabă un comisar la fața locului, ca să se încredințeze despre adevărul înștiințării mele și să-mi iertați prin urmare o parte din plata birului, după cât concede legea.

Aduc tot odată la cunoștință, că și alți gospodari din satul meu au pagubă mare în sămănăturile lor

BCU Cluj / Central University Library Cluj N. N.

gospodar în

Înștiințarea aceasta se poate face și gural la domnul inspector pentru biruri.

Vornicii și secretarii comunali sânt contra astorfel de înștiințări, pentru că averea cântălăriei sătești prinde prin iertarea birului împărătesc adaosul la bir pentru cheltuelile sătești. Dacă vă sfătuesc ei să nu faceți arătare la prefectură, să nu-i ascultați, că atunci nu vă doresc binele. Știți doară proverbul românesc: »Fiecare trage cărbuni la oala sa«.

Sânt și sate cu vornici buni, în cazul acesta strângeți-vă cei cu pagubă cu toții în cântălăria sătească, luați de acasă arcușul sau cărticica pentru plata birului și rugați-l pe vornic să facă el din partea cântălăriei sătești o înștiințare pentru toți, cari v'ați adunat.

Înștiințarea înlocuiește pe toate celelalte făcute din partea unui sau altui gospodar, nu-i așisderea de timbrat și au trebui să aibă cam următorul cuprins :

Onorabilă prefectură districtuală c. r.

Subsemnata primărie comunală aduce la cunoștință, că cu 2 zile în urmă a nimicit grindina o parte mare din sămănăturile oamenilor, cari au pământ în acest sat,

(Sau) Arșița mare, ce domnește și la noi a nimicit maică la toți gospodarii din sat roadele pământului.

Alăturăm o consignațiune, care conține pe toți acei gospodari, cari sânt în pagubă și rugăm respectuos, onorabila prefectură binevoiască a trimite imediat pe un comisar la fața locului, ca să taxeze paguba și a ierta prin urmare birul pentru pământ pe anul curent după cât permite legea.

În consignațiune sânt induse numerile arcușelor și a caselor după cărțile, cari le au sătenii pentru plata birului.

(Pecetea sătească).

N. N.

antiste comunal din . . .

Înștiințarea din partea primăriei încă îi de făcut numai cât în 8 zile, căci orice întârziere e primejdioasă.

Acei gospodari, cari vor asculta învățăturile noastre vor avea multe înlesniri. Noi dela gazetă ne împlinim datoria noastră și cetitorii noștri sânt datoriti să-și împlinească pe a lor.

Ce-i nou în lume ?

Petrecere poporală.

În *Pătrăuț pe Suceava* se va face în 30 August o mare și frumoasă petrecere poporală, căci în ziua sus numită se sfințește *casa națională*, care va cuprinde *banca, prăvălia sătească, Arcașul, cabinetul de citire „Viitorul“* ș. a. Toate aceste așezăminte sau făcut prin munca neobosită a pâr. C. Morariu, preotul satului, care a și scris în „Deșteptarea“ despre roadele muncii sale. La această serbare vor veni o mulțime de preoți, învățători și săteni de prin satele megieșe, precum și câțiva deputați. Va fi o petrecere cu adevărat națională care va rămâne multă vreme în amintirea celor ce vor lua parte.

Petrecere în Suceavă.

Societatea studenților din „Junimea“, care scoate gazeta „Deșteptarea“ va da o petrecere în orașul Suceava pe ziua de 6 Septembrie st. n. în folosul gazetei „Deșteptarea“, căci cu banii dela abonați nu putem s'o tipărim mai departe; de aceea toți binevoitorii noștri de prin prejurul Sucevei sânt frumos rugați ca să ne sprijinească după puterile lor.

O carte nouă.

Păr. C. Morariu a scos în broșură frumoasa Sa scriere despre *Binele obștești* și o va împărți în dar sătenilor din Pătrăuț pe Suceava. De vândut, nu se vinde.

Mișelia jidovească.

În satul Zaharești de lângă Suceava i-a ars unui arândaș jidan cu numele *Abraham Einchenbaum* toate acareturile, precum și un coșer de păpușoiu, care era *asigurat*. După ce s'a stâns focul, Jidanul a vândut păpușoiul cel afumat țăranilor săraci din sat și a dat și slugilor sale să mănânce mămăligă stricăță. Din pricină asta jandarmii din Stroești l-au dat pe mâna judecătoriei care l-a pedepsit aspru pe otrăvitorul de Jidan.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Luați aminte!

Administrația noastră a hotărât să-i deie în judecată pe toți acei abonați, cari nu-și vor fi plătit abonamentul de 3 cor. până la 1 Octombrie st. n. Nu mai putem răbda, căci doară într'un an întreg au avut vreme să-și plătească fiecare datoria.

Administrația »Deșteptării«.

Instiințare.

Din pricina vacanțelor, redacția și-a schimbat adresa și de aceea rugăm pe toți abonații noștri să trimiță ori și ce fel de scrisori, articole etc. pe adresa următoare: D-lui Ion Gramadă, student în Zaharești, poșta Liteni, Bucovina. Vacanța va fi până la 1 Octombrie st. n. 1908.

Poșta „Deșteptării“.

D-lui Toader alui Petru Cuclurean în Straja. Ți-am trimes poftirea, pentru care ți-a cerut *cineva* 10 cor. Tare rău am ajuns că chiar ai noștri îi jupec mai tare pe țăranii neștiutori de carte. Dar D-zeu vede, iar lumea aude, și asta-i destulă pedeapsă. Cealalte le vei afla în răvaș. Dumnezeu sa-ți ajute ca să-ți izbândești gândul!

Petrecere în Suceavă.

Societatea studenților din „Junimea“, care scoate gazeta „Deșteptarea“ va da o petrecere în orașul Suceava pe ziua de 6 Septembrie st. n. în folosul gazetei „Deșteptarea“, căci cu banii dela abonați nu putem s'o tipărim mai departe; de aceea toți binevoitorii noștri de prin prejurul Sucevei sânt frumos rugați ca să ne sprijinească după puterile lor.

O carte nouă.

Păr. C. Morariu a scos în broșură frumoasa Sa scriere despre *Binele obștești* și o va împărți în dar sătenilor din Pătrăuț pe Suceava. De vândut, nu se vinde.

Mișelia jidovească.

În satul Zaharești de lângă Suceava i-a ars unui arândaș jidan cu numele *Abraham Einchenbaum* toate acareturile, precum și un coșer de păpușoiu, care era *asigurat*. După ce s'a stâns focul, Jidanul a vândut păpușoiul cel afumat țaranilor săraci din sat și a dat și slugilor sale să mănânce mămăligă stricată. Din pricină asta jandarmii din Stroești l-au dat pe mâna judecătoriei care l-a pedepsit aspru pe otrăvitorul de Jidan.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Luați aminte!

Administrația noastră a hotărât să-i deie în judecată pe toți acei abonați, cari nu-și vor fi plătit abonamentul de 3 cor. până la 1 Octombrie st. n. Nu mai putem răbda, căci doară într'un an întreg au avut vreme să-și plătească fiecare datoria.

Administrația »Deșteptării«.

Instiințare.

Din pricina vacanțelor, redacția și-a schimbat adresa și de aceea rugăm pe toți abonații noștri să trimiță ori și ce fel de scrisori, articole etc. pe adresa următoare: D-lui Ion Gramadă, student în Zaharești, poșta Liteni, Bucovina. Vacanța va fi până la 1 Octombrie st. n. 1908.

Poșta „Deșteptării“.

D-lui Toader alui Petru Cuclurean în Straja. Ți-am trimes poftirea, pentru care ți-a cerut *cineva* 10 cor. Tare rău am ajuns că chiar ai noștri îi jupec mai tare pe țaranii neștiutori de carte. Dar D-zeu vede, iar lumea aude, și asta-i destulă pedeapsă. Celelalte le vei afla în răvaș. Dumnezeu sa-ți ajute ca să-ți izbândești gândul!